

La supervivència i actualització de l'extrema dreta

El mot *feixista* és a tot arreu, tot i que suposadament, la història que ens ha arribat diu que el feixisme va ser derrotat el 1945. Xarxes socials, debats a bars, a classes i fins i tot a parlaments; tots plens d'aquesta paraula que avui dia és més aviat un insult que una etiqueta per gent amb pensaments concrets i conseqüentment ha quedat buida. Aquí rau un dels grans errors, pensar que el feixisme és una cosa concreta que va quedar-se a la fi de la Segona Guerra Mundial. Si ens fixem bé en la Història (la de veritat, sense reescriure i sense interpretacions superficials i banals), no només van sobreviure dictadures feixistes, com la de Franco a Espanya o la de Salazar a l'*Estado Novo* portuguès, sinó que també les cendres d'aquells règims derrotats. A Itàlia per exemple, les noves forces feixistes (el Movimento Sociale Italiano; MSI) van negociar amb l'esquerra un pacte per guanyar l'amnistia per càrrecs de la República de Salò a canvi de vots de l'extrema dreta en favor de la república en el referèndum de 1946. Aquesta resistència és només un dels múltiples exemples que mostra com no va morir amb Hitler i Mussolini.

A més, la supervivència implica la seva adaptació a cada context, cosa que ja havia fet abans, només cal fer una mica de recerca sobre cadascun d'aquestes forces per veure que tenien les seves divergències. L'ultracatolicisme de Franco i la rellevància de l'Església dins del règim, contràriament al Tercer Reich, fa que El Caudillo no fós feixista? És erroni parlar-hi com una sèrie d'idees homogènies i no com a feixismeS.¹

Com que la Guerra Freda va obligar Occident a posicionar-se com a deliberadament i desesperada anticomunista, l'extrema dreta del moment va diluir aquesta percepció de radicals a través de la reafirmació de l'oposició a la ideologia soviètica, rebent així el suport dels Estats Units. Aquesta estratègia va permetre a l'Espanya de l'encara perdurant postguerra ingressar a les Nacions Unides el 1955, organització que deu anys abans li havia vetat l'entrada. De la mateixa manera, a l'Amèrica Llatina un seguit de cops i dictadures militars, ultranacionalistes i conservadores van rebre el suport de la superpotència capitalista. El cas de l'Acció Integralista Brasileira mostra com només aquesta contraposició a l'URSS era més que suficient per poder reinstaurar-se al poder. Vint-i-un anys va durar el règim totalitari dels hereus del que durant la dècada dels 30 va ser el partit feixista amb més integrants fora d'Europa. Ja a la primera meitat del segle es distingien dels seus paral·lels del

---

¹ Griffin, Roger. "Interregnum or endgame? The radical right in the 'post-fascist' era". *Journal of Political Ideologies*, no. 5 (2000). 163-178. <https://doi.org/10.1080/713682938>

Vell Continent en temes com ara el racisme fent servir conceptes com el de *democràcia racial*, consistent en la necessitat del país de mantenir una harmonia entre les tres ètnies majoritàries que el poblen per poder tenir estabilitat el país. I quina major estabilitat que aquella donada per imposicions? ²

L'actualització ideològica també es va produir dins d'aquells països que suposadament varen derrotar el feixisme. A França, la qüestió de la descolonització, centrada en els problemes amb la independència d'Algèria, va ajudar la dreta radical a retornar lentament a la superfície del país. Com que Algèria no era només una simple colònia, sinó una part del territori francès, el conflicte va ser vist d'alguna manera com una guerra civil. Per tant, els algerians van començar a ser representats com l'enemic pel govern de De Gaulle, instaurant la doctrina colonial dins de les escoles en què nens van créixer com a ultranacionalistes, que sovint feien servir la defensa de la pàtria per excusar el seu racisme. No obstant això, aquesta creença no era simplement de l'extrema dreta: l'islam i els immigrants àrabs van enderrocar la Quarta República als ulls d'una gran part de França. Consegüentment, els radicals van començar a guanyar influència a través d'aquest racisme republicà entre aquesta nova generació i altres sectors conservadors.

Sota la idea que l'esquerra s'havia convertit en un corrent dominant i havia arribat al poder després de les revoltes globals de 1968, l'extrema dreta europea va començar a acostar-se a les idees de la defensa de la societat europea. La Nouvelle Droite a França va deixar el nacionalisme tradicional i es va adaptar al nou rerefons neoliberal durant els anys vuitanta aprofitant la crisi del país. Ara no eren deliberadament racistes, sinó etnodiferencialistes, el que significa que els francesos tenien dret a tenir drets diferents dels immigrants, que eren necessaris per a la nació, però pertanyien a l'Àfrica (que creien que era en part francesa). L'odi es va centrar en la globalització, que amenaçava les identitats nacionals i fins i tot la societat europea. Ja no era una lluita entre races, sinó la defensa de la diversitat, incloent-hi les identitats del Tercer Món³, una actualització de la perspectiva de Julius Evola d'un ordre espiritual per a una reconfiguració de l'ordre social i una crida constant a la joventut. ⁴

---

² Caldeira Neto, Odilon, "Bolsonarism & the Brazilian extreme-right". Universitat Autònoma de Barcelona, December 17, 2024

³ De Benoist, Alain, i Champetier, Charles, "Positions" in *Manifesto for a European Renaissance*, Arktos Media Ltd, 1999

⁴ Mammone, Andrea, "Transnational Neofascism between Italy and France (1968-1972)". Universitat Autònoma de Barcelona, October 10, 2024

Jean-Marie Le Pen va abraçar i emprar aquesta idea amb el seu partit d'extrema dreta del moment, el Front National, ara dirigit i renombrat com a Rassemblement National per la seva filla Marine. No obstant i això no va ser l'únic, sinó que també a finals del passat 2023 vam poder veure com l'home més ric de la Terra Elon Musk, expressava idees similars, parlant de la necessitat de preservar les cultures a través de mantenir a la gent d'aquestes cultures, deixant entreveure que això no incloïa a gent d'altres lògicament. Tot això cal remarcar que va dir-ho al congrés anual de Fratelli d'Italia, partit que governa el país amb Giorgia Meloni al capdavant.

Un altre paradigma va ser portat a Amèrica Llatina, on les dictadures militars van ser enderrocades en nom de la llibertat, quan era en nom del nou format del liberalisme econòmic, fent que l'extrema dreta perdés força. A l'Argentina, el peronisme va assumir el lideratge amb governs liberal-conservadors que s'alineaven amb el neoliberalisme nord-americà i el seu característic populisme. Així doncs, els radicals tenien dos camins a seguir al continent en aquell moment: o bé per encaixar en altres dretes més establertes en l'estatu quo, com varen fer els argentins, o bé per fer atacs terroristes contra el poder com feien els grups brasilers durant la transició democràtica del país.

No obstant això, aquest enfocament violent va ser especialment perjudicial durant la crisi de 2008 i diversos cops d'estat no van aconseguir enderrocar els governs democràtics d'Amèrica Llatina, però sí desestabilitzar la situació. A poc a poc, aquests extremistes de dretes van començar a estar més presents en la política, després del descontentament civil amb els governs dels partits tradicionals, com el de Macri a l'Argentina (2015-2019)⁵. La proposta de La Libertad Avanza, dirigida per Javier Milei principalment reflectia aquesta ràbia envers la ineficiència de la classe política i presentant-se com una alternativa realista, tot i tenir principalment el seu discurs focalitzat en la destrucció dels seus futurs oponents al congrés amb mantres com “una Argentina diferent no és possible amb els mateixos de sempre”. De manera similar, VOX va sorgir el 2014 com una escissió del Partit Popular, i va arribar a l'escena política assenyalant els principals temes que preocupaven als votants de dretes: el conflicte amb Catalunya, que desestabilitzaria la unitat nacional; la immigració suposadament desmesurada, que desestabilitzaria la identitat nacional, amenaçant el treball i tranquil·litat dels locals, dirigint-se a la classe obrera principalment (*los españoles*, mencionant la nacionalitat i no la classe és clar); la inestabilitat del país sota el lideratge dels populars, que

---

⁵ Pereyra Duval, Gisela, “La Libertad ¿Avanza? Traditions and Right-Wing Fusionism in Milei’s Argentina”. Universitat Autònoma de Barcelona, November 26, 2024.

no només no eren de fiar com demostraven els múltiples casos de corrupció, sinó que a sobre havien cedit al joc de les esquerres deixant via lliure a tot allò que havia pervertit la nació.

Addicionalment, també van rebre suport des de l'arena internacional des que Donald Trump va arribar a la Casa Blanca i els reaccionaris d'extrema dreta van començar a estar més presents en la política europea. A més, la reelecció del 45è president dels Estats Units només confirma que l'extrema dreta no sols és present, sinó també coherent. Els líders radicals van afegir alguns aspectes comunicatius que els permetien connectar-se amb aquells “desemparats pels governs” (principalment homes cis heterossexuals blancs). Després, l'actualització d'algunes característiques antigues ajuda a ampliar l'espectre de votants.

En una època en què convergeixen la facilitat de difondre notícies falses a través de les xarxes socials i el fet que la gent les utilitza com a eines d'informació, les teories conspiratòries són cada vegada més populars. Al cap i a la fi, aquests medis són només empreses que es beneficien de comentaris incendiàris i provocatius, ja que generen un *engagement* més alt⁶, un efecte gens nou. Berlusconi i el seu telepopulisme van convertir la política en màrqueting, i enmig de la conversa ja no hi ha gairebé espai pels assumptes polítics, sinó qui és culpable que, enfurismant a la gent, radicalitzant-los. Per tant, les estratègies polítiques causen el moviment de la finestra de Overton contra un enemic: els partits tradicionals en el poder i l'esquerra, que intenten acabar amb la societat actual, la tradició i les identitats, com descriu la teoria del Gran Reemplaçament sobre la immigració. A Catalunya, ja fa deu anys un spot publicitari del grup Plataforma per Catalunya suggeria aquesta idea obertament racista apuntant a la substitució de la població local per l'àrab i altres immigrants en tant que la natalitat local és baixa⁷.

Un altre exemple visible de direcció intencionada del debat públic va ocórrer en les eleccions dels Estats Units de 2024. Donald Trump va comptar amb el suport del ja mencionat Elon Musk, no només home més ric del món sinó que també propietari de Twitter, donant al republicà la imatge de saber com funciona l'economia a través d'un vincle amb ell, més enllà dels seus propis negocis familiars. Per tant, cada vegada que es veu un altre líder radical neoliberal amb ells, la gent ara desideologitzada espera que signifiqui que tenen innovacions econòmiques, com és el cas de Milei o Abascal.

---

⁶ McIntyre, Lee, “Post-Truth, Conspiracy Theories and Online Activism” in *Post-Truth*. 1-15 and 89-150, MIT Press, Cambridge, 2018.

⁷ THESPAINBARCELONA, “2016 Spot electoral de Plataforma per Catalunya - Spot electoral Platform for Catalonia,” Video de YouTube, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=BKr9yxDDqr0>.

No només les narratives, sinó també la història es reconfigura. Les observacions que VOX fa a Espanya sobre com el franquisme va tenir una bona actuació en aspectes econòmics i de seguretat recorden els esforços realitzats pel MSI per mirar enrere al *ventennio* en què Itàlia era estable sota Mussolini. Els drets de les dones també s'han convertit en una arma política. En un enfocament similar al ja mencionat etnodiferencialisme, la diferència de gènere és clau en la seva ideologia, però té algunes qüestions específiques depenent del context. A Espanya o Itàlia, l'essencialisme de gènere té una base profunda en la idea de la família nuclear amb forts vincles amb l'Església catòlica. Paradoxalment, les idees femonacionalistes de Marine Le Pen, similars a les de Sílvia Orriols, s'endinsen en el seu secularisme, relacionant la violència de gènere amb l'islam, i establint el marc de la violència de gènere com una estructura aliena a les societats occidentals. D'aquesta manera, en representar els immigrants masculins com els principals autors, l'extrema dreta executa la seva suposada defensa de les dones a través les seves polítiques d'exclusió en matèria d'immigració. És important assenyalar que es tracta d'una protecció de les dones i no dels drets de les dones, ja que les seves polítiques sobre qüestions de gènere solen estar relacionades amb les polítiques nativistes, enfortint els rols heteronormatius.

Això, a part de justificar el seu racisme, retractant una vegada més la idea dels immigrants com a no només autors de delictes, també s'estén a aquests partits posicionant-se en disputes LGTBIQ+. Alguns poden afavorir-la, com el PVV als Països Baixos, o rebutjar-la completament com és el cas de Bolsonaro, contextualitzant de nou les seves posicions. La majoria tendeix a evitar el tema quan es posa en termes particulars, ja que limiten els discursos a estar en contra de la “ideologia de gènere”, i les propostes suposadament feministes esmentades.

És aquesta apropiació de causes tradicionalment defensades per les esquerres el que ajuda l'extrema dreta a ampliar els seus votants. En un context en el qual les narratives i la postveritat són molt més presents que la veritat mateixa, i la confiança pública en el govern es fa visiblement malmesa, algú que es presenta com un estranger de la política es fa fàcil de seguir. A més, un discurs simplista dirigit a les preocupacions de les persones, juntament amb els vincles amb les elits, ajuda a la seva integració. *Arbeit macht frei* (“el treball us farà lliures”) deien les portes de desenes de camps de concentració de l'Alemanya nazi. Ara el discurs canvia el treball amb els diners mentre continuen parlant de la llibertat. Enaltint pel camí, però, el mateix treball, donat que aconsegueix els ingressos. O qualsevol altra propietat, física o financera, que doni aquest rèdit, doncs “algú ha treballat per poder aconseguir-la”,

amb la meritocràcia sempre a la boca alabant les grans riqueses pel que tenen, sense mencionar el com ho han aconseguit o si el mèrit és personal o es tracta d'una herència; incentivant la cultura de l'esforç. El capital com a l'element salvador de les persones contra un estat que els oprimeix. Una retòrica populista contraposant dos fronts en què es distingeix clarament quin és el bo i quin és el dolent. Recorda, fins i tot, a l'eslògan "Comunismo o Libertad" d'Isabel Díaz Ayuso.

En conseqüència, per evitar l'omissió d'aquest estat en la vida dels habitants és necessari retallar-lo. Pocs mesos després de la presa de poder de Javier Milei, Argentina va aprovar la *Ley Habilitante* i la *Ley de Bases y Puntos de Partida para la Libertad de los Argentinos*, sent la primera similar a la que Hitler va aprovar el març de 1933, atorgant al seu propi executiu plens poders per legislar sense necessitar l'aprovació del congrés nacional. Pel que fa a la segona es limita a dur a terme aquesta desregularització del mercat. Milei va privatitzar empreses nacionals, tancament d'una gran part de les estructures estatals públiques, acomiadant més de vint-i-cinc mil treballadors en aquests processos, a més d'establir l'emergència pública en aspectes com ara l'economia i la seguretat, transformant coses tan simples com ara l'obstrucció d'una via pública com a producte d'una manifestació en delictes d'extorsió en cas de reclamacions de plans socials⁸. Però, ei, recordin que La Libertad Avanza.

Els feixistes evolucionaren i s'adaptaren, molts esdevingueren demòcrates, o ho fingeixen, fins al punt que són vistos justament com a altres partits. O si hi tenien prou poder ni tan sols això, mirin a Viktor Orbán a Hongria o a Vladimir Putin a Rússia. El populisme és ara més fort que mai, i l'extrema dreta ho sap, els postfeixistes ho saben.

Mario Murillo Serrano

---

⁸ MILENIO, "¿De qué trata la 'Ley Bases' de Argentina | Mirada Latinoamericana", Vídeo de YouTube, 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=VoFqhQfKHBA&t=1s>

Bibliografia

Caldeira Neto, Odilon, “Bolsonarism & the Brazilian extreme-right”. Universitat Autònoma de Barcelona, December 17, 2024

Camargo Fernández, Laura, and Polo-Artal, Alba. "Representation of Women in the Digital Discourse of Spanish Far-Right Female Leaders." *Discourse & Communication* 18, no. 1 (2024): 28–50. <https://doi.org/10.1177/17504813231211985>

De Benoist, Alain, and Champetier, Charles, “Positions” in *Manifesto for a European Renaissance*, Arktos Media Ltd, 1999

Farris, Sara R.. “Introduction: In the Name of Women’s Rights.” In *In the Name of Women’s Rights: The Rise of Femonationalism*, 1–21. Duke University Press, 2017.

Griffin, Roger. “Interregnum or endgame? The radical right in the ‘post-fascist’ era”. *Journal of Political Ideologies*, no. 5 (2000). 163-178. <https://doi.org/10.1080/713682938>

Mammone, Andrea, “Transnational Neofascism between Italy and France (1968-1972)”. Universitat Autònoma de Barcelona, October 10, 2024

McIntyre, Lee, “Post-Truth, Conspiracy Theories and Online Activism” in *Post-Truth*. 1-15 and 89-150, MIT Press, Cambridge, 2018.

MILENIO, “¿De qué trata la ‘Ley Bases’ de Argentina | Mirada Latinoamericana”, *Vídeo de YouTube*, 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=VoFqhKfKHBA&t=1s>

Pereyra Duval, Gisela, “La Libertad ¿Avanza? Traditions and Right-Wing Fusionism in Milei’s Argentina”. Universitat Autònoma de Barcelona, November 26, 2024.

THESPAINBARCELONA, “2016 Spot electoral de Plataforma per Catalunya - Spot electoral Platform for Catalonia,” *Vídeo de YouTube*, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=BKr9yxDDqr0>.